

РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ В УКРАЇНІ

Фахова туристична освіта за європейськими стандартами в Україні започаткована у 1990 р., коли була відкрита така спеціалізація на новоствореній кафедрі країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На відміну від попередньої системи підготовки кадрів для туризму, орієнтованої на його активні форми, нова система підготовки кадрів орієнтована на забезпечення туристичного бізнесу і роботу в ринкових умовах. Формування конкурентоспроможної галузі туризму не в останню чергу ґрунтується на підготовці креативних кадрів, здатних вирішувати професійні завдання у невизначених ситуаціях на якісному рівні.

Стандартизація фахової освіти не виключає, а, навпаки, підтримує формування освітніх програм, відповідних специфіці ЗВО, який готує кадри для туризму. Якщо до прийняття першого галузевого стандарту вищої освіти у 2004 р. таких ЗВО було всього 20, то в подальшому популярність професії, стрімкий розвиток туризму в країні (переважно зарубіжного) і, не в останню чергу, наявність бази (стандарту) для формування освітнього процесу стимулювали стрімкий розвиток туристичної освіти в Україні: 65 ЗВО готували кадри для туризму у 2008 р., 91 – у 2015, 121 – у 2020 р. і 118 – у 2022 р. (розраховано автором за даними МОН України) [1].

Поліфункціональність туризму, комплексний характер туристичної послуги обумовлюють необхідність міждисциплінарної підготовки фахівця з туризму, який має володіти знаннями, які розкривають специфіку туризму як суспільного феномену і особливості формування та функціонування індустрії туризму та її структурних складових в ринкових умовах на засадах сталості; з ресурсів туризму і можливостей їх використання в різних видах і формах туристичної діяльності: при формуванні екскурсійного продукту, при розробці туру; володіти навичками з організації діяльності туристичного підприємства з просування і реалізації туристичного продукту, з технологій обслуговування туристів, з управління якістю на всіх рівнях організації туристичного процесу. Така поліфункціональність сприяє залученню до процесу підготовки кадрів для сфери туризму ЗВО різного профілю: класичних університетів, де туризм переважно викладається на географічних факультетах, економічних, технологічних і технічних, педагогічних, гуманітарних, спортивних, аграрних як державних, так і приватних. При цьому кожен заклад вищої освіти у програму професійної підготовки привносить свою специфіку, що урізноманітнює таку підготовку при збереженні загального змісту туристичної освіти. Регіональний розподіл ЗВО туристичного профілю на сьогодні практично рівномірний і корелює з обсягами туристичної діяльності.

Туристична освіта в Україні триступенева: підготовка бакалаврів з туризму забезпечує середню виконавську ланку галузі; підготовка магістрів з туризму здійснюється як за освітньо-професійними, так і за освітньо-науковими програмами, забезпечуючи галузь професійними кадрами, здатними розв'язувати складні задачі дослідницького та інноваційного характеру; підготовку докторів філософії за спеціальністю 242 «туризм» в країні здійснюють 5 ЗВО, які ведуть підготовку кадрів вищої кваліфікації для забезпечення фахової туристичної освіти і науки.

Туризм, як динамічна галузь світової економіки, на національному рівні має забезпечуватись не тільки практиками, здатними розвивати галузь відповідно світовим стандартам, а й мати науковий супровід, що забезпечує системність такого розвитку. Це – з одного боку, з іншого – неможливо готувати кадри і передбачати перспективи розвитку галузі, не маючи наукової бази. Специфіка туризму, який охоплює діяльність від обслуговування до міжнародних зв'язків і забезпечення позитивного іміджу держави, ставить питання формування окремої галузі знань «про туризм». Не зважаючи на достатні зусилля з формування «науки про туризм», представленої в тому числі монографічними виданнями,

---

такими як «Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму» (2013) [2], науковими дослідженнями, підтвердженими захистами кандидатських і докторських дисертацій з туристичної проблематики, які сьогодні охоплюють 20 галузей знань, поки що немає визнання наявності такої науки, навіть її назва досі є дискусійною. Найбільш поширені два варіанти назви: «туризмознавство», яка була закріплена в стандартах, прийнятих 2006-2011 рр., та «туризмологія». Автор притримується думки, що «наука про туризм» повинна називатися «туризмологія», що вводить її до кола класичних наук: політологія, культурологія тощо, які мають також широкий предмет дослідження. До того ж англomовний переклад терміну «туризмознавство» все одно виводить нас до його трактування як туризмології. Об'єкт і предмет дослідження визначають туризмологію як соціо-гуманітарну науку, але природничі та економічні знання відіграють тут суттєву роль, як і спеціальні знання, наприклад, аграрні – для сільського туризму, з фізіології людини і медицини – для спортивного чи медичного туризму тощо.

На сьогодні можна констатувати, що туризмологія як науковий напрямок знаходиться на етапі формування, маючи серед своїх здобутків поняттєво-термінологічний апарат, який розвивається і збагачується новими поняттями і категоріями, концепції і моделі розвитку, формується методологія досліджень.

Таким чином, в Україні сьогодні діє сформована триступенева система підготовки кадрів для сфери туризму, здатна забезпечити як практичну діяльність в туризмі, так і розвиток науки і фахової туристичної освіти.

Література:

1. Вступ.ОСВІТА.UA URL: <https://vstup.osvita.ua> (дата звернення: 23.09.2022)
2. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму : Т86 монографія / [В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек та ін.]. — К. : ВЦ «Академія», 2013. — 368 с. — (Серія «Монограф»).

Марта МАЛЬСЬКА, Юрій ЗІНЬКО

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТУРИЗМОЛОГІЯ ЯК НАУКА: ОСНОВНІ МОДЕЛІ СТАНОВЛЕННЯ

Дослідження останніх десятиріч засвідчили актуальність тематики щодо узагальнюючої науки про туризм. На даний час у національних і зарубіжних експертів з туризму немає однієї узгодженої позиції щодо єдиної науки про туризм. Існує думка, що туристичну науку представляють окремі науки на базі фундаментальних дисциплін (географія туризму, економіка туризму, історія туризму, екологія туризму) та утворюють своєрідний міждисциплінарний підхід до вивчення цього унікального суспільного явища.

Зокрема, такий підхід демонструють провідна Ягеллонська школа туризму (Польща) і цей підхід викладений у базовому навчальному підручнику “Туристика” (за науковою редакцією Влодзімежа Курека) [7]. Разом з тим, у національній туристичній школі обґрунтовано модель формування теоретичної науки про туризм – туризмології [1; 4; 5]. До її формування долучились фахівці з різних спеціалізованих туристичних дисциплін: від філософії туризму як методологічної основи до технології туризму як практики туризму. На даний час туризмологія є базовою дисципліною магістерських студій з туризмознавства, а також лежить в основі відкриття докторських студій з туризму. Тому актуальним є аналіз основних моделей створення (формування) теоретико-методологічної науки про туризм та її застосування в науково-освітній та практичній діяльності.

Аналіз джерельної бази щодо єдиної (інтегрованої) науки про туризм дає змогу виділити три діючих її моделі, що мають використання в Україні та ближньому зарубіжжі. Ми розглядаємо такі моделі на основі використовуваних підходів: *туризмологічна* з переважаючим гуманітарним підходом, *туристикологічна* (від “туристика”) з переважаючим соціоекономічним підходом, *автономізаційна* з еволюційним підходом.

Туризмологія розглядається як методологічна, соціоекономічна та гуманітарна наука,